ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ—ՏԱՐԻ—ԹԻՒ—2809 ՇԱԲԱԹ—31—ՅՈՒՆՎԱՐ—1881 Ն.—Տ.—12—ՓԵՏՐՈՒԱՐ—1881

ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ հմր. 10 Մէճ.
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 »
» » Գաւառաց » 6 »
Օտար երկիրներու » 2 1/2 Լիրա

Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի ։

Մէն մի թիւ 40 փարա արժէ ։

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ
ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գնացած լրագրաց ճանբու ծախքը խմբագրութեան վրայ է ։
տպերեալ նամակ կամ
ող ն Խմբագիր—Տնօրէնին
« Պոլիս Պաղճէ—Գափու
Ճ. Իւ 31 Մասիսի գրա-
ան
ո չվճարուած նամակ
չընդ
մակ, յղուած, եթէ եւ
չեն տրուիր ։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 31 ՅՈՒՆՎԱՐ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—o—

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

Լոնտրա 11 փետր.

Տէյլի Թէլէկրաֆ կը հաւաստէ թէ երկու կառավարութիւնք խորհրդարանին հաղորդէ Քապուլի նախորդ Էմիր Շիր Ալի խանին և Ռուսաց Քաֆման զօրավարին միջև եղած թղթակցութիւնն, անվստահութեան առաջարկ մը պիտի ներկայի անմիջապէս Երեսփոխանաց և Լորտերուն ժողովներուն ։

Լոնտրա 12 փետր.

Տիւրպանէն երէկուան թուով եկած և այս առաւօտ հրատարակուած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Պոէրք մօտ են զօրեղ դիմադրութիւն մ'ընել Սըր Ճորճ Քոլլի ։ Մեծ զօրութեամբ Նիւքէսուլի մօտ գումարեցան, որ Սըր Ճ. Քոլլի զօրութեանց անմիջական խարիսխն է, և կը թուի թէ յարձակողական շարժում մի պիտի ընեն ։ Հետևաբար մեծ ճակատամարտ մը մօտալուտ է ։

Լոնտրա 12 փետր.

Ինչ ինչ յայտնութիւններէ ծանր կասկածներ ծագեցան Ֆէնիանական դաւադրութեան մի վրայ, որոյ նպատակն է վառօդով կործանել Ուինտզորի պալատը։ Հետևաբար զգուշութեան միջոցներ ձեռք առնուեցան դաւադրաց խորհուրդն ՚ի դերև հանելու համար ։ Այս պատճառաւ թագուհւոյն Լոնտրա վերադառնալն յետաձգեցաւ, և Օսպըրն կը մնայ ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—o—

Մայրաքաղաքիս Աւստրիական դեսպան Պ. Ֆօն Քալիս երէկ ալ առանձնակի վեհ. Սուլթանին ներկայանալով՝ երկար տեսակցութիւն մ'ունեցաւ ։

Վեհ. Սուլթանին թիկնապահ սպաներէն գնդապետ Սիւլէյման պէյին Լիվայութեան աստիճան տրուեցաւ ։

Քուրիէ տ'Օրիան լրագիրը գրած լինելով թէ Թուրքիոյ և Յունաստանի միջև պատերազմ ծագած ժամանակ Օսմանեան հողէն արտաքսուելիք Հելլէն հպատակներն Արևելեան Ռումէլի և Պուլղարիա պիտի ապաստանին, Թէրճէմանը Հաքիգաթ այս բանիս դէմ կը բողոքէ, դիտել տալով որ այդ երկու երկիրներն ալ Օսմանեան պետութեան մասը լինելով, Օսմանեան հողէն արտաքսուած Հելլէնները չեն կրնար ապաստան գտնել անդ ։

Վիէննայի մէջ զրոյց կայ թէ Հելլէնական և Սերպիական կառավարութեանց միջև բանակցութիւնք կը լինին դաշնակցութիւն մի կնքելու համար, որուն յաջողութեան համար մեծ ջանք կ'ընեն եղեր Պէլկրատի Ռուսական դեսպան Պ. Բէրսիանի և Հելլէնական դեսպան Պ. Տէլիանի ։

Այս զրոյցներուն նայելով Սերպիոյ Միլան իշխանը տրամադիր է եղեր այս դաշնակցութիւնը կնքելու, և այս նպատակաւ իւր քեռորդի Նիքօլիչ գնդապետն Աթէնքի դեսպան անուաներ է ։

Պ. Տէլիանի Աթէնք գնացեր է, և կը հաւատան թէ մինչև որ երկու պետութեանց միջև յարձակողական և պաշտպանողական դաշնակցութիւն մի չկնքուի, Պէլկրատ չպիտի վերադառնայ ։

Պետրպուրկի Հելլէնական դեսպանը շրջաբերական մ'ուղղելով Ռուսիոյ մէջ բնակեալ Հելլէնական հպատակաց, որք զինուորական ծառայութեան ենթակայ են, հրաւիրեց որ պատրաստ գտնուին Յունաստան երթալու, երբոր դեսպանատուն կոչէ զիրենք ։

Թէրճէմանը Հաքիգաթ լրագիրը Ռուսճուգէն գրուած նամակէ մ'առնելով կը ծանուցանէ թէ Պուլղարիոյ մէջ իսլամ բնակիչներէ առնուած զօրքերը կ'արձակուին եղեր, թէ այս միջոցիս մեծ հարստահարութիւնք չեն գործուիր եղեր, և թէ ընդհանրապէս կարևոր դէպքեր չկան եղեր յիշատակութեան արժանի, և ամէն մարդ իւր գործով կ'զբաղի եղեր ։

Երկաթուղեաց միացման համար Վիէննայի մէջ գումարուելիք խառն յանձնախմբին Օսմանեան երկրորդ պատուիրակ Պ. Կոլան, որ Հասարակային շինութեանց պաշտօնատան մէջ պաշտօն ունի, չորեքշաբթի օրը մայրաքաղաքէս Վիէննա ուղևորեցաւ ։

Պէլկրատի մէջ ՄԵՐ ԴԱՐՆ անուամբ լրագիր մի հիմնուած է Մասկուայի համսլաւեան մասնախմբին ծախիւք։ Չէրնայէֆ զօրավարն այժմ համարձակապէս կը պաշտպանէ այն գաղափարը թէ Սերպիա տակաւին իրաւունքներ ունի սահմանակից Օսմանեան գաւառներէն մի քանիին վրայ ։

Աժանս Ռիւս լրագիրն հետևեալ տեղեկութիւնները կու տայ Քուրդական ապստամբութեան վրայ ։

« Պարսից դէմ Քուրդաց անդամ յարձակումը նոր բան չէ, ինչպէս գիտեն ընթերցողք ։ Արդէն անցեալ տարի առիթ ունեցանք ըսելու թէ կայսերական կառավարութիւնը մի քանի զօրագունդ ղրկած էր մեր կովկասեան սահմանագլուխներն ապահովելու համար՝ եթէ Պարսից կառավարութիւնը չկրնայ Քուրդերը զսպել ։ Յայտնի է սակայն թէ Պարսից կառավարութիւնը բարեբաղդաբար յաջողեցաւ զսպել և մեր կառավարութիւնն ալ հետևաբար ետ կոչեց իւր զօրքն ։

Այսօր մեր լրագիրներէն ոմանք այս խնդրոյն վրայ կը վերադառնան ըսելով թէ Քրդաց այս յարձակմանց մէջ Անգլիոյ մատը կայ, և ասոր համար Պետրպուրկի Պարսկական դեսպանը մեր միջնորդութիւնը խնդրած է Բ. Դրան քով ։

Ճշմարիտ է որ Պարսից կառավարութիւնը քանիցս խնդրեց Օսմանեան կառավարութենէն, որ վերջացնէ Քրդաց արշաւանքները ։ Նմանապէս ճշմարիտ է որ Ռուսական կառավարութիւնն իւր կողմանէ համար ուժ տուաւ Պարսկաստանի այս խնդրանաց, և Դուռն ալ այս մասին հաստատ յոյսեր տուաւ. բայց Քրդաց արշաւանքին Անգլիոյ կողմէ նպաստաւորուիլն այնչափ սխալ է, որ նոյն ալ Ռուսիոյ և Պարսկաստանի ընթացքը բանից Դրան մօտ, և այս խնդրոյս մէջ Կ. Պոլսոյ Ռուսական և Անգլիական դեսպանք կատարելապէս համաձայն կ'ընթանան ։ »

Հելլէնական կառավարութիւնը պայմանագրութիւն մի կնքեց Էլէնիքի Աթմօբլոյա անուն շոգենաւական ընկերութեան հետ, որպէս զի պատերազմի ժամանակ իւր շոգենաւերը կառավարութեան տրամադրութեանը ներքև դնէ՝ թէ փոխադրութեանց և թէ պատերազմական ծառայութեանց համար։

Անգլիոյ Երեսփոխանական ժողովոյ փետր. 4ի նստին մէջ Սըր Չարլզ Տիլք ատեն հանեց այն լուրը թէ Կ. Պոլսոյ Անգլիական գործակատար Սէնթ—Ջօն Հելլէնական խնդրոյն վրայ առանձին առաջարկութիւններ ըրած է Բ. Դրան ։

Անցեալ շաբաթ օրն Օտէսայէն ճանբայ ելնող շոգենաւն հինգշաբթի իրիկուն Կ. Պոլիս հասաւ ։

Երէկուան Սթամպուլ լրագիրը կը ծանուցանէ թէ վախճանեալ Քապուլի փաշայի տիկինն, որ վախճանեալ Ֆուատ փաշային և դեսպանաց ներկայացուցիչ Քեամիլ պէյին քոյրն է, և 60 տարեկան է, Ադրիանուպոլսոյ ոստիկան զինուորաց գնդապետ Ազմի պէյին հետ պիտի ամուսնանայ, որ 40 տարեկան է, և այս պատճառաւ թողուցեր է իւր կինն, որոյ հետ 17 տարիէ ի վեր միացած էր ։

Յունական լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Ֆէների Պատրիարքարանին ներկայ տարւոյն հասոյթներն ու ծախքերն հաշուեյարդարելու պաշտօնով Յանձնախումբ մի կազմուեր է ընդ նախագահութեամբ Տէրքօսի Արք. եպիսկոպոսին ։

Կ. Պոլսոյ մէջ պակաս կշիռներ շինուելով գաւառները ղրկուելին սովորած լինելով, կեդրոնական կառավարութիւնն՚ հրաման ղրկեց գաւառներուն, որպէս զի Կ. Պոլսէն գաւառները ղրկուած կշիռները տեղւոյն քաղաքապետութեանց կողմէ նախապէս դրոշմուին, և երբ հասկցուի որ պակաս են, այլ ևս չկարենալ գործածուելու կերպիւ կոտրուին և ոչնչանան ։

Չորեքշաբթի իրիկուն Լալէլի թաղին մէջ ջրակիր մի դանակի հարուածով կաթնավաճառ պատանի մը զարկաւ սպաննեց և ինքը փախաւ։ Ոստիկանութիւնը կը փնտռէ ոճրագործը ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—o—

Ս. Պատրիարքն որ քանի մ'օրէ ի վեր Բերա Մեծ. Լամեան էֆէնտիներուն տունը կը գտնուէր, երէկ իրիկուն Խասգիւղ գնաց ։

Այս առաւօտ Պատրիարքական Գեր. փոխանորդ Հայրը կարևոր խնդրոյ պատճառաւ Դատական գործոց Նախարար Վսեմ. Ճէվտէթ փաշային երթալով, երկարօրէն տեսակցեցաւ ։

Տնտեսական Տեսչութեան կողմանէ ասկէց առաջ մայրաքաղաքիս Թաղ. խորհրդոց շրջաբերական ղրկուած էր, որ նոր տարւոյ առթիւ հաշիւնին Պատրիարքարան յղեն ։

Զարմանօք կը լսենք թէ Թաղ. խորհրդոց և ոչ մին մինչև ցարդ իւր հաշիւը ղրկած չլինելով, Տնտեսական խորհրդականն ստիպուեր է կրկին անգամ յատուկ պաշտօնագրով մը յանձնարարել Թաղական խորհրդոց, որ իրենց թաղին հաշիւները բարեհաճին ղրկել ի Պատրիարքարան ։

Անցեալները Ս. Փրկչեան Հիւանդանոցի Մատրան մէջէն արծաթ խաչ մը գողցուած էր ։ Ոստիկանութեան կողմանէ պէտք եղած խուզարկութիւնք ի գործ դրուելով՝ հինգշաբթի օրը՝ Պատրիարքարանէն երկու անձ ուղղուած էին գողցուած խաչն ապացուցանելու համար ։

Կ'ըսուի թէ, սոյն խաչը գողցողներն երեք Թուրք են եղեր, Վարնայի Իպրահիմ՝ որ 9 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեր է . Կեօմէկէճի Մէհմէտ և Թէլլալ Մէհմէտ Ալի, որք երաշխաւոր ցոյց տալով արձակուեր են ։

Ինպատա Միացեալ Ընկերութեան տրուելիք մեծ պարահանդէսին կարգադիր Մասնախմբին անդամներէն՝ Ազարեան Յովսէփ, Կիւմիւշկէրտանեան Գրիգոր, և Թորոսեան Յովսէփ էֆէնտիները երէկ զանազան վաճառատուներ պտտելով հետևեալ գումարն հաւաքեցին .

	Լիր.
Գափամաճեան Մանուկ էֆ.	10
Շամտանճեան Եղբարք	10
Հարէնց Աբրահամ էֆ.	5
Պօյաճեան Յակոբ »	5
Մաքսուտեան Սիմոն պէյ	5
Գարակէօզեան Եղբարք	5
Կիւմիւշեան Յովհաննէս էֆ.	5

Այսօր ալ Նուրեան Յովհաննէս, Խումարեան Կարապետ, և Ազարեան Յովսէփ էֆէնտիները՝ Ղալաթիոյ միացած Պանքաները պիտի շրջին եղեր ։

Երէկ Եօզղատէն հեռագիր մ'եկաւ ի Պատրիարքարան ծանուցանող թէ՝ իրենց քաղաքը պաշտօնականութեան թափուր դարձած է ։

Եօզղատի Թաղական խորհուրդը՝ խնդրոյ մը պատճառաւ [illegible] ընելով իւր նիստերը կը դադրեցնէ ։ Տեղւոյն ժողովրդեան առժամեայ Թաղային Մասնախումբ մը կազմելով՝ օրուան գործոց կարգադրութիւնն անոր կը յանձնէ ։

Այժմ [illegible] բուն Թաղ. Խորհուրդն իւր պաշտօնը շարունակել կ'ուզէ, բայց առժամեայ Մասնախումբը՝ փոխանակ պաշտօնէն դադրելու, դարձեալ անտարբերութեամբ կը շարունակէ իւր նիստերն, հետևաբար միևնոյն քաղաքին մէջ զիրար հակակշռող երկու մարմիններ՝ տեղւոյն անառաջնորդ վիճակէն օգտուելով՝ զիրար կը նախատեն ու կը հալածեն, ի վնաս տեղւոյն ժողովրդեան ։

Ագշէհիրի ազգայինք տասնորդական տուրքի բաշխման և հաւաքման մէջ տեղի գտած զեղծմանց և ի գործ դրուած բռնութեանց դէմ ասկէց առաջ հեռագրով ի Պատրիարքարան գանգատած լինելով, Ս. Պատրիարք Հայրը Թագրիր գրեց առ Բ. Դուռն ։

Ռումէլի Հիսարէն հետևեալ տեղեկութիւնը կու տան մեզ .

Անցեալ տարի Ռոպէրթեան վարժարանի Հայ ուսանողաց ընկերութեան կողմանէ մի քանի պատանիք տեղւոյն ազգային վարժարանին տխուր վիճակը նկատողութեան առնլով՝ առաջարկած էին երթալ անձնուիրաբար դասախօսել և իրենց այս ծառայութիւնն արդիւնաւորելու համար քանի մի կարգադրութիւններ խնդրած էին վարժարանին մէջ, զորս այն ժամանակի տեսուչը մերժելով պատանիները մեկնած էին վարժարանէն և այսպէս ալ ցրուած ։

Այս վիճակին վերջ տալու համար քանի մ'անձինք հոգաբարձութիւն մի կը կազմեն և կը խնդրեն վերոյիշեալ ազգասէր ուսանողներէն շարունակել իրենց անձնուիրութիւնը . Նոքա ալ սիրով յանձն կ'առնուն . սակայն տեղւոյն Թաղ. խորհրդոյ ատենապետն հրահանգ կը տայ մանուկին որ երբ դասախօսները գան, վռնտէ զանոնք ։

Սամաթիոյ թաղին մէջ 2–3 ամիս առաջ կրկնամուսնութիւն մի տեղի ունեցած է . Թէրզի Միքայէլին աղջիկը Ճիլաճի Եպիփանին հետ ամուսնացեր է ։ Եպիփան փոխանորդարանէն կանչուելով կը հարցաքննուի և չուրանար իւր կրկնամուսնութիւնն և կը յայտարարէ թէ՝ Հայ քահանայի ձեռօք կատարուած չէ, այլ Պուլկար քահանայի ։

Այս յայտարարութենէն փոխանորդ Հայրը չհամոզուելով, տեղւոյն քահանայական դասէն պաշտօնապէս տեղեկութիւն ուզած է ։

Լանկայի բնակիչներէն՝ Գրիգորեան Միքայէլի Մաննիկ անուն դուստրն, Եէնի-գաբուի Չէշմէ ըսուած փողոցը բնակող Լազոյ անուն Յոյն երիտասարդի մը հետ սիրահարուելով բաւական ժամանակ տունէն կը հեռանայ ։

Միքայէլ կը բողոքէ ի Պատրիարքարան, և Մաննիկ Պատրիարքարան բերել կը տրուի ։ Կը հարցուի աղջկանը թէ ի՞նչու համար հայրենական տունը ձգելով Յոյնին տունը կ'երթայ կը բնակի ։ Աղջիկն համարձակ կը պատասխանէ թէ նոր չէ այս իրողութիւնն, այլ ամիսներէ ի վեր է որ Լազոյին հետ կը բնակի, և ամուսնանալու համար ալ փոխադարձ խոստում տուած են իրարու, ուստի անհնար է որ զիրար ձգեն ։ Անցեալ օրեր, կը յարէ Մաննիկ, փողոցէն անցնող Յոյն քահանայ մը կանչելով՝ ներս առեր ու պսակուեր են։

Ազգ. Պատրիարքարանը՝ այս խնդիրը քննելու համար Յունաց Պատրիարքարանին հետ բանակցութեան մտած է ։

Ինչպէս արդէն ծանուցած էինք, Ազգանուէր-Հայուհեաց Ընկերութեան Ընդհ. ժողովը նիստ ըրաւ հինգշաբթի օրը Ղալաթիոյ խորհրդարանին, և որոշեց մօտերս ընտանեկան պարահանդէս մի տալ Գատը-գիւղի մէջ։

Լրագրոյս հինգշաբթի աւուր թուոյն մէջ Մամուլ հանդէսէն քաղելով հրատարակած էինք թէ Քղիի մէջ 350 Օսմ. ոսկւոյ նպաստ մի մեծամեծաց ամենց կողմն անցեր է ի վնաս բուն կարօտելոց ։

Սոյն աղբիւրէ կ'իմանամք թէ այս իրողութիւնը բոլորովին սխալ է։ Ճշմարիտն այս է թէ՝ Սովելոց Կեդր. Յանձնաժողովը, որ օրէնք դրած է իրեն նախատեսաբար նախ և առաջ ցորեն սերմանել տալ, Զաղկոտցւոց 350 դրիւ ցորեն ղրկեր է ցանելու համար, և այս ցորենը բաշխուեր է այն անձանց՝ որք վարուցանի միջոց՝ այն է գործիք եւ անասուն ունին ։ Աղքատք կարծելով թէ Կեդր. Յանձնաժողովն 350 ոսկի առանց որոշ նպատակի Զաղկոտցւոց նուիրած է, բաշխման ձևին դէմ բողոք կը բառնան առ Պատրիարքարանն և առ Կեդր. Յանձնաժողովն ։ Յանձնաժողովն ալ յետ քննութեան տեսնելով որ բաշխմանց մէջ անիրաւութիւն չկայ, այլ միայն բողոքողաց մէջ յետին աստիճանի կարօտութիւն, կրկին 300 դրիւ ցորեն կը ղրկէ Զաղկոտցւոց, այս անգամ սոսկ աղքատաց ուտելու համար ։ Այս իրողութիւնն է որ կերպարանափոխելով մինչև Քղի ճանապարհորդած է ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Անգղիական հեռագիրք և լրագիրք Պօէրներուն պատերազմին վրայ հետզհետէ լուրեր կուտային, որք Անգղիական զինուց նպաստաւոր չէին։ Հինգշաբթի աւուր Թըւով հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Անգղիացւոց Սըր Ճօրճ Քօլլի զօրավարը վեց ժամու չափ պատերազմեր է Պօէրաց հետ, որք մեծ կորստեամբ յետս նահանջեր են, թէպէտ և անկէ առաջ առնուած լուրերն իրենց յաղթութիւնը կը ծանուցանէին։

Անգղիական լրագիրք Լէյնկ'ս Նէք կոչուած տեղն եղած պատերազմի մը վրայ լուրեր հրատարակած էին, ուր Անգղիական զօրագունդ մի յաղթուած էր։ Պօէրաց դիրքը խիստ ամուր էր՝ 2000 ոտք բարձր և նեղ կրճի մը վրայ։

Բլուրին ամեն կողմերը ձորեր կային, որոց մէջէն Պօէրք հուր կը տեղային իրենց թշնամւոյն վրայ։ Բաց ի դիրքին ամրութենէն, Պօէրք պատսպարաններ ունէին, որք Անգղիացւոց թնդանօթներուն հուրէն ի դերև կը հանէին։

Գլխաւոր յարձակումը կրճին ձախ կողմէն տեղի ունեցաւ, խումբ մ'Անգղիացի հեծելազօր և ուրիշ զօրախումբ մ'աջ կողմը կը պահէին, բայց թշնամւոյն սաստիկ կրակին պատճառաւ չկրցին յառաջանալ։ Անգղիացւոց ուրիշ հինգ գումարտակք, 500 զինուորէ բաղկացեալ, յարձակումն յառաջ տարին, և սաստիկ կրակի մը ներքև դէպ ի բլուրն ի վեր քալել սկսան. բայց յանկարծ նոր և սոսկալի կրակի մի հանդիպեցան։ Ոչ միայն թշնամւոյն գնտակները ճակատէն իրենց վրայ կը տեղային, այլ և կողմնակի ձորերէ սաստիկ հուր մ'ամեն կողմէն իրենց վրայ կը թափէր. առջևէն և աջ ու ձախ կողմերէն Անգղիացւոց վրայ կարկուտի նման գընտակներ կ'իյնային։ Յարձակող զօրաց գլուխն եղող գնդապետ մ'և գնդապետի տեղակալ մի գիտապաստ ինկան և ուրիշ սպայք ալ մեծ կորուստ տուին։ Յարձակող զօրքը շփոթեցաւ և յետս նահանջել սկսաւ. Պօէրք իրենց դարաններէն իրենց առած նշանին յաջողութիւնը տեսնելով, դուրս ելան յարձակմամբ և Անգղիացւոց նահանջը կատարեալ փախուստի դարձուցին. վայրկեան մ'Անգղիական 58րդ գունդին դրօշը Պօէրներուն ձեռքն անցաւ, և դրօշին պաշտպանութեան պաշտօն ունեցող երկու սպայք իրենց կեանքը զոհեցին զայն պահպանելու համար, ինչպէս ըրած էին Անգղիացի երկու ուրիշ սպայք Զուլուի պատերազմին ժամանակ Իսանտուլայի զօրաբանակին մէջ։

58րդ զօրագունդին զինուորները զայս տեսնելով՝ մեծ կատաղութեամբ յարձակեցան սուինի ծայրով յաղթական Հոլանտացւոց վրայ, և նոցա ձեռք գերի ինկած դրօշն առին։ Եթէ պահեստի զօրագունդ մ'ևս լինէր յարձակման կարող, տարակոյս չկար որ Անգղիացիք թշնամին կրնային վանել, սակայն առանց օգնութեան մնալով, և սպայից մեծ մասը կորուսանելով, իրենց մնացեալ մասը պարտաւորեցան յետս նահանջել կրճին բերանն եղած բանակատեղին։ 500 յարձակող զօրքէն 200 մեռեալ և վիրաւորեալ մնացած էին պատերազմի դաշտն, որ պատերազմողաց թուոյն հետ բաղդատմամբ մեծ կորուստ մ'է։ Այս կռուոյն մէջ Անգղիացւոց պատերազմող զօրաց թիւն 1000 հոգիի չափ էր, յորմէ կը հետևի թէ իրենց կորուստը 20 0/0 է, բայց Պօէրաց դիրքն այնչափ ամուր էր, որ կ'ըսուի թէ 300 հոգւով կարելի էր անդ 5,000 յարձակողաց դիմադրել։ Գուցէ այս կարծիքը չափազանցութիւն է, քանզի երբ յարձակող զօրքն աւելի բազմաթիւ լինի պաշտպանողական դիրքի մէջ եղած զօրքէն, ամեն դիրք պատել կարելի է, ինչպէս զօրավար Սըր Ճ. Քօլլի Լէյնկ'ս Նէք կրճին վրայ յարձակմամբ կրցաւ իւր վերջին յաղթութիւնը տանիլ։ Հետևաբար Պօէրք ոչ ևս պիտի կրնան գուցէ այսուհետև ընդ երկար դիմադրել, որով մեր մայրաքաղաքիս պաշտօնակիցներէն ոմանց Անգղիական պարտութեանց վրայ զգացած խնդութիւնը խիստ կարճատև կը լինի։

ԱՌ ՀԱՐՈՒՍՏՍ

Յանուն Հայ ազգին ու Հայ Հայրենեաց ապագային, ում կը հաւատամք, կը փութամք շնորհակալութիւն յայտնել այն ազգային մեծատանց, որք, Միացեալ Ընկերութեան յառաջիկայ պարահանդէսին առթիւ, հաճեցան գործնականապէս հերքել այն գաղափարը, զոր մեք ունենալ կ'սկսէինք իւրեանց անտարբերութեան նկատմամբ, և առատ նուէրներով օգնութեան հասան այն փրկարար ձեռնարկին, զոր ի գործ դնելու դժուար պաշտօնն ունի յիշեալ Ընկերութիւնը։ Մեք այս տողերը գրելով ամեն Հայ յառաջդիմասիրաց զգացման թարգման կը լինիմք։ Քանի որ անկեղծութիւնը կը սիրեմ, համարձակապէս կը յայտարարեմ թէ ես ինքս պարահանդէսէն չեմ ախորժիր, և պարահանդէսներ տալով հասոյթ առեղծելու միջոցին հիմնովին հակառակ եմ, և եթէ դրդառող ունենամ, պատրաստ եմ ներկայել իմ փաստերս.— արդէն այնպէս համոզուած եմ թէ Միացեալ Ընկերութեան պարահանդէս կազմելն ալ մի առժամանակեայ միջոց է հասոյթի, ում այսուհետև անշուշտ պէտք չ'մնար, եթէ նոր հասոյթներ հաստատուին։— Բայց ուրիշ բան է տոմսակ գնել, ուրիշ բան է պարահանդէս երթալ. և եթէ հարուստ լինէի, մի քանի ոսկի վճարելով մի քանի տոմսակ կը գնէի, բայց պարահանդէս չէի երթար։ Խնդիրն, որպէս կ'երևի, ո՛չ այնքան պարելու վրայ է, որքան առիթէն օգուտ քաղելով, գործնական ապացոյց մի տալու այն համակրութեան, զոր կը տածեմք Միացեալ Ընկերութեան կատարած ազգաշէն գործին վրայ։ Այս տեսութեամբ, այն անձն, որ լոկ պարահանդէս երթալու և անդ պարելու համար միայն ոսկի մի վճարելու պատրաստ էր, ազգասիրական առաքինութիւն ունի աւելի վճարելու, թէ՛ երթայ, թէ՛ ոչ. և այն ազգային հարուստներն, որք այժմ ի գործ դրած են այդ առաքինութիւնն, արժանի են նախանձելի օրինակ մի հանդիսանալու իւրեանց նմանեաց, որոց մէջ դժբաղդաբար շատեր կան, որք դառնապէս կ'ողբան դարուս այս վատթար սովորութեանց վրայ, որոնք խեղ մի Ընկերութիւններ, Հայուհիներ, Հանգանակիչ Մարմիններ, Հրապարակ ելած, միշտ դրամ կորզելու կը նային հարուստներէ . . . Չ'նմանիլ այս վերջիններուն. ահա՛ ինչ որ կը մաղթեմք մեր այն հարուստներուն համար, որք իւրեանց կրթասիրական և ազգասիրական զգացման նոր փորձեր չեն տուած տակաւին։

ԲԻՒԶԱՆԴ.

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒՆ

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐԻ

Ա.

Մեծապէս գոհ եմ որ Անահիտ, իւր համարձակ և բացարձակ պաշտպանութեամբ գրաբարի, վերջապէս առիթ կը տայ ինձ հաւասար համարձակութեամբ պաշտպանելու աշխարհաբարը, ցուցնելով թէ ո՛րչափ անհիմն են այն գովեստից մի մասը, զորս գրաբարամոլք, ընդ որս և Անահիտ, կը շռայլեն գրաբարի, և թէ ո՛րչափ ծրի ու անտեղի են այն ամբաստանութիւնները, զորս դոքա հաւասար եռանդեամբ կը տեղան խեղճ և անպաշտպան աշխարհաբարին վրայ։ Ասել չեմ ուզեր թէ աշխարհաբարն երբեք չէ պաշտպանուած. Օտեան Տէր Գրիգոր դեռ մի պատանի էր երբ գրեց իւր տետրակն ի պաշտպանութիւն աշխարհաբարի, և այն ժամանակէն ի վեր աշխարհաբարը չ'դադրեցաւ պաշտպաններ ունենալէ, ո՛չ միայն երիտասարդաց մէջ, որոց դէմ մի գերագոյն արհամարհանք ունի Անահիտ, չ'գիտեմ է՞ր, այլ և ազգային գրականութեան ընտրելագոյն և ծերունի ներկայացուցչաց մէջ, որպէս են Տեարք Իւթիւճեան, Մամուրեան, Ռուսինեան, Ագարեան, [illegible], և այլն և այլն։ Եօթն տարի առաջ, Վարժապետական լուսահոգի ժողովին մէջ, ուր կ'ատենապետէր Տէր Արմէն Լուսինեան, ամենաջերմ վիճաբանութեան նիւթ եղաւ լեզուի խնդիրն, և այս առթիւ աշխարհաբարն արժանաւոր պաշտպան մի գտաւ, որ թէև երիտասարդ, բայց ծերունի ընդդիմախօսներ լռեցնելու չափ լուրջ էր և մասցի։ Տէր Մինաս Չերազ, առանց մասնաւոր քերականութիւն ջատագովելու, աշխարհաբարն յաջողապէս պաշտպանեց յայնժամ լոկ աշխարհաբարի սիրոյն համար, և ԳՐԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐու հրատարակութիւն, աշխարհաբարի քերականութեան խնդիրն երևան հանելով, նորոգեց գրաբարի և աշխարհաբարի բաղդատական կացութեան հիմնական վիճաբանութիւնն, որ բաւական տևեց, և կատարելապէս հանդարտեցաւ երբ հրատարակեցաւ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ [illegible]մատենին, որ՝ պարունակած հմտութեան ու օգտակար գիտելեաց մասին, կը գերազանցէ բազում խոշոր գիրքեր, և որ Վարժապետական ժողովին մէջ գրաբարի և աշխարհաբարի վրայ եղած վիճաբանութիւնները կը պարունակէր։ Այն վարժապետներն որք Վարժապետական ժողովին մէջ լսեր էին, այս վերջին գիրքին հրատարակումէն յետոյ ևս լսեցին, և «զինադադար» եղաւ, ըստ Տէր Լուսինեանի, թէ և զինադադարէ տարբեր անուն տալ պէտք կը լինի երբ միայն մի կողմին լսելովը փակի խընդիրն։ Աշխարհաբարն այսպէս իւր պաշտպաններն ունեցած է ամեն ժամանակ. բայց սովաւ ո՛չինչ նուազ նախատուած է միշտ. պատճառը պէտք է հարցանել Մասիսի մէջ «ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ» խորագրով երէկ հրատարակուած խմբագրական յօդուածի հեղինակին, որ ընդդիմախօսութեան մէջ անկեղծութեան վրայ կը խօսի, մի տեսակ ապրանք, որ բնաւ արժէք չունի մեր գրական հրապարակին վրայ։ Ներկայ վիճաբանութեան մէջ ալ, կարելի է որ ես մինակ լինիմ աշխարհաբարը պաշտպանելու, մինչդեռ Անահիտ դիւրաւ կրնայ գտնել դաշնակիցներ, և արդէն կէս-երկուտասնեակ կազմ և պատրաստ ունի թերևս, որպէս կը տեսնուի մի քանի օրէն, զի ամեն գրաբարի դասատու, ամեն Հայկաբան վարժապետ, և ամեն հեղինակ որ գրաբարի քերականութիւն շինած է, ինքնին, [illegible], միջնորդ մի է գրաբարի։ Նոքա կենաց և մահու խնդիր կը նկատեն զայս, և Հայերն անգամ կրնան մեծ գործեր կատարել երբ կենաց և մահու խնդիր նկատեն ասս կամ անդ։ Զի՞ փոյթ սակայն. հաստատութիւնն աւելի փառաւորը պիտի համրէ թերևս քան թէ վիճաբանողաց թիւն, և քանի որ յարձակումը գրաբարեաններէն կը գայ, աշխարհաբարեան մինչև յետին զինուորը կարող է պաշտպանել իւր դատը։— Մտիկ արէք ուրեմն։

* * *

Պէտք է նախ շնորհաւորել Անահիտն իւր ճարտար փաստաբանութեան համար, զոր ուշի ուշով ընթերցեալ յետոյ, ո՛չ ևս տարակոյս ունիմք թէ ԲԻՒԶԱՆԴ, անգլեալ որ, «Առ Հայուհիս» [illegible] մէջ, իրաւունք ունէր Ազգային մամլոյն մի [illegible] փայլ տուող իգական գրչաց կարգը դասելու, ի մէջ այլոց, Անահիտն ևս։ Չ'գիտեմք սակայն թէ գրաբարեանք ըստ ամենայնի գո՛հ են իւրեանց արդի ներկայացուցչին փաստաբանութեան եղանակէն. զի մեք ի դուր որոնեցինք Անահիտի պատասխանին՝ նոր փաստ, նոր լոյս գտնելու յուսով։ Թերևս Անահիտ տեղեակ չէ լեզուի խնդրոյն նախկին վիճաբանութեանց, և գիտութեամբ կամ անգիտօրէն, այն հին բարի զէնքերն երևան կը հանէ, որք արդէն փշրուած են ճարտարագոյն գրաբարեաններու ձեռաց մէջ իսկ։ Ինչ և իցէ, հաւասար զէնքերով կռուելու պատրաստուած, ես ալ թերևս պիտի գործածեմ փաստեր, զորս ճարտարագոյն գրիչներ արդէն ներկայած են ի պաշտպանութիւն աշխարհաբարի, և գէթ Անահիտ իրաւունք չ'պիտի ունենայ գանգատելու սոյն կերպ վիճաբանութենէ։

* * *

Չընդունիլ թէ լեզուաց բնական օրէնքն ի գործ դրուած է Հայ լեզուին վրայ ևս, գրաբարի կատարելութիւններն ու գեղեցկութիւնները միայն պանծացնել, և աշխարհաբարի թերութիւններն ու անբաւականութիւնը նշաւակել, — ահա այն միակերպ փաստաբանութիւնը, զոր կարելի է նշմարել ամեն գրաբարեան գրչի ներքև, և այժմ ալ Անահիտի գրչին տակ։ Ընդունեցէ՛ք գրաբարի ո՛և է ջատագովութիւն, և նոյն միտքը բացատրուած կը գտնէք ամեն ուրեք։ Ոչինչ սակայն աւելի թերի է քան այդ փաստաբանութիւնն։ Ո՛չ գրաբարի կատարելութիւնները բաւական փաստ են գրաբարը մի կենդանի լեզու անելու, ո՛չ ալ աշխարհաբարի թերութիւններն ու ձևաչատութիւնն օրինաւոր պատճառ են նորա ջնջման և գրաբարի աւելի տևողութեան աշխատելու։ Գրաբարն ալ ունեցած է իւր մանկութեան, հասունութեան և անկման ժամանակներն, պարագայ մի, որ երբ նոյն երևոյթից կըրկնումը տեսնեմք աշխարհաբարի վրայ, իրաւունք չ'տար մեզ վրդովելու սորա կատարելագործուելէն։ Մեր գրաբարին ժամանակակից ամեն հին լեզուներ նոյնչափ և թերևս ա՛լ աւելի զարգացեալ էին, բայց այս պարագայն բաւական չէ եղած կենդանի պահելու զայնս, ո՛չ իսկ հաւանականութիւնն ընծայելու մի օր կենդանութիւն ստանալու։ Մեր գրաբարն իւր ամենափայլուն ժամանակաց մէջ իսկ ժողովրդական լեզու չէ եղած, և մեր նախնիք միշտ իւրեանց աշխարհաբարներն ունեցած են. նոյն երևոյթը տեսնուած է ուրիշ ժողովրդոց մէջ ևս, որոց աշխարհաբարներն այն ժամանակ ա՛յնչափ քիչ յարգ կը գտնէին գրագիտաց քով և Արքունեաց մէջ, որչափ մերինները։ Բայց լեզուաց զարգացման բնական օրինօք, այն հին աշխարհաբարները մշակուած ու կազմուած են, և մինչ երբեմն այնքան կ'անարգուէին և կը հալածուէին, տիրող և կենդանի լեզուներն եղած են այժմ։ Ճիշդ այնպէս, մեր հին աշխարհաբարներէն ալ գէթ մի մասն հետզհետէ յառաջդիմած են, և ըստ որում ամեն հին աշխարհաբարներու պէս, թերի էին ի հարկէ, իւրեանց պակասը լցուցած են, և կը լցունեն, այն հին գրական լեզուէն, — գրաբարէն, — և արդէն կենդանի և տիրող լեզուն են։ Բայց միօրինակ չէին, այսու կատարելապէս նմանելով և համապատասխանելով այն հին աշխարհաբարներուն, որք դեռ նոր կը կազմուէին։ Անահիտ կը յիշէ տ'օ՛ւ և տ'օ՛լ լեզուները՝ Փրանսացւոց նկատմամբ. բայց այդ հասարակ բաժանումն իսկ դեռ ոչինչ է հին աշխարհաբարներու խառնաշփոթ վիճակին առջև, և այս բնական է, քանի որ ժողովրդական լեզու են։ Բայց աշխարհաբարներու ձևաչատութիւն երբեք բաւական պատճառ չէ եղած լքանելու զայնս. դանդաղօրէն մշակուելով և միևնոյն աղբիւրէ լցնելով իւրեանց թերին, հետզհետէ մօտեցած են իրարու, մանաւանդ ուր որ գիւրութիւններ կ'ընծայէր մամուլը, մինչև որ մին ի նոցանէ իւր վերջնական յաղթանակը տանի։ Նոյն երևոյթը կը կրկնուի մեր աշխարհաբարներու նկատմամբ. մամուլն այնչափ միայն գիւրութիւն կը տայ մեզ որ լոկ Կ. Պոլսոյ աշխարհաբարն և Արարատեան գաւառալեզուին ապառազեալ մի ճիւղը — Ռուսահայերէնը — կը մշակուին առ այժմ։ Բայց թէ և հազիւ 15-20 տարի է որ այս երկու աշխարհաբարք զուգահեռաբար մշակուած են, արդէն զգալի կերպիւ կը մօտենան իրարու. «Մեղու»ի աշխարհաբարը մի յառաջդիմութիւն է «Մշակ»ի աշխարհաբարին վրայ. «Փորձ»ի աշխարհաբարը մի յառաջդիմութիւն է «Մեղու»ի աշխարհաբարին վրայ, իսկ «Փարոս»ինը մի յառաջդիմութիւն է «Փորձ»ի աշխարհաբարին վրայ, և Մոսկուայի երկամսեայ հանդէսին աշխարհաբարը բաղդատաբար շատ կը մօտենայ Կ. Պոլսոյ աշխարհաբարին, այնպէս որպէս կը գրուի այժմ Մասիսի մէջ։ Թո՛ղ մամուլն աւելի զարգանայ, և հետևաբար հաղորդակցութեան միջոցները բազմանան, և իրարու անհաշտ թշնամի նկատուած այս երկու աշխարհաբարներն իսկ աւելի պիտի մօտենան իրարու։ Թո՛ղ մեր միւս գաւառաբարբառներն ալ մշակուին, և անշուշտ պիտի մշակուին մի օր. յայնժամ մէն մի ճիւղին գրագէտն առիթ պիտի ունենայ գտնելու թէ իւր այս ինչ կամ այն ինչ բառերն ու ձևե՞րն են աւելի ճըշմարտապէս Հայկական, թէ այն ինչ ճիւղինը. նա այնպէս լաւագոյնը փոխ պիտի առնու, [illegible] պիտի անէ, և աշխարհաբարները զըտուելով, զօրանալով և զարգանալով, բնականաբար աւելի նոյնաձև պիտի լինին։ Արդէն գրաբա՞րն ինչ է. եթէ ոչ այն աշխարհաբարը, զոր մեր նախնիք մշակութեան համար ընտրելագոյնն համարելով, զատեցին միւսներէն, և արքունական ու գրական պատիւներու արժանի արին զայն. մեք ալ կարող եմք մի օր նոյն բանն անել արդի աշխարհաբարներու նկատմամբ, երբ հաւասարապէս մշակուելով, իւրեանց համեմատական արժէքն երևան ելնէ։ Արդէն ամեն ազգ այսպէս վարուած է հին աշխարհաբարներու նկատմամբ, նոյնաձևութիւն և կանոնաւորութիւն փնտռելով ո՛չ թէ հին մշակեալ լեզուին, այլ մշակելի նոր լեզուաց մէջ։ Գրաբարն այժմ իսկ միութիւն չ'ներկայեր մեզ. և երբ գրաբարեանք "գրաբարը մշակեմք" կ'ասեն, գրաբարի ընտրելագոյն համարուած հեղինակաց լեզուն ևեթ մշակել կը հասկնան, թէև այդ մասին ալ չեն կրնար համաձայնիլ, որպէս կրնան վկայել Վիեննացիք և Վենետիկցիք։ Արդ, եթէ ընտրողութիւն պէտք է նոյն իսկ կազմաւորեալ գրաբարին համար, զի՞րդ ընտրողութիւն զլանամք արդի անկազմ աշխարհաբարներու նկատմամբ, և եթէ հին լեզուներն ընտրողութեամբ կազմուեցան, է՞ր նոր լեզուներն ալ ընտրողութեամբ չը պիտի կրնան նոյն կատարելութեանց հասնիլ։

Այս լեզուաբանական նկատողութեամբք, որք անշուշտ Չինարէն պիտի թուին նոցա որք՝ Անահիտի պէս՝ կը կարծեն թէ գրաբարի վըրայ հիացումը բաւական է աշխարհաբարի բնական իրաւունքները ժխտելու, այս նկատողութեամբք, կ'ասեմք, աշխարհաբարեանց հաստատ համոզումն է, —

1°. Թէ, ամեն հին լեզուներու պէս, գրաբարն ալ ո՛չ ևս կրնայ գործածական լեզու լինել.

2°. Թէ, ամեն հին լեզուներու պէս, գրաբարն ալ ունի իւր կատարելութիւնն և գեղեցկութիւնն, որք սակայն բաւական երաշխիք չեն կենդանութիւն տալու նմա.

3°. Թէ, ի հնումն իսկ, գրաբարը մի յոյժ սահմանափակ գործածումն ունեցած է, և առաւելագոյն իրաւամբ՝ չ'կրնար այժմ կամ յառաջհետև մի աւելի ընդհանուր գործածութեան թեկն ածել.

4°. Թէ, ամեն հին լեզուներու պէս, գրաբարը կ'օգնէ արդի Հայերէնին կատարելագործութեան, բայց ո՛չ մի նկատմամբ կարող է նորա տեղը բռնելու.

5°. Թէ, ամեն հին լեզուներու պէս, գրաբարի ուսումն օգտակար է, բայց ուրիշ բան է հին լեզուներն ուսնիլ՝ իմաստասիրել, ուրիշ բան է գործածական լեզու անելու նկրտիլ.

6°. Թէ, ամեն հին լեզուներու պէս, գրաբարն ալ երբեք կատարեալ լեզու չէ ծնած. այլ ունեցած է իր կազմութեան ժամանակին, իր ատեն. և իր կազմաւորեալ վիճակին մէջ իսկ, դերծ չէ մնացած մեծամեծ թերութիւններէ, և մանաւանդ. օտարամոլութենէ.

7° Թէ, ամեն նոր և կենդանի լեզուներու պէս, աշխարհաբարն է, և պիտի մնայ, միակ գործածական — ընտանեկան, մատենագրական, լրագրական, բեմական, ատենական, դպրոցական, դատական, պաշտօնական, երեսփոխանական և պատրիարքական — միակ գործածական — լեզու Հայ ազգին.

8° Թէ, արդէն բոլոր այս դիրքերը գրաւած լինելով, արդէն գոհացում տալով մեր ամեն տեսակ պիտոյից, աշխարհաբարի դէմ ուղղեալ ամեն ձեռնարկ ինքնին՝ բնականաբար՝ ամլութեան դատապարտուած է.

9° Թէ, ամեն նոր լեզուներու պէս, որք դեռ կազմութեան վիճակի մէջ էին, նոր Հայերէնն ունի իր ձեւաշատութիւններն, որք գրաբարի ձեւաշատութեանց չափ յարգի են ինքնին. բայց ո՛չ այս խրթութիւնն, ո՛չ ալ աշխարհաբարի թերութիւնները բնաւ որ պատճառ չեն կրնար լինել լքանելու արդի լեզուն, և հին լեզուին դիմելու.

10° Թէ, հետեւելով նոր լեզուաց օրէնքին, աշխարհաբարի ձեւաշատութիւնները, քանի մշակուին, յղկուին, պիտի պարզուին, իրարու պիտի մօտենան, և ընարելագոյն աշխարհաբարը պիտի տիրէ մի օր Հայ գրականութեան մէջ. թէ աշխարհաբարներու ձեւաշատութիւնն արդէն մի սովորական երեւոյթ է, որ ինքնին բնաւ անպատեհութիւն չ'ներկայեր.

11° Թէ, ամեն նոր լեզուաց պէս, աշխարհաբարը մի ուրոյն գոյութիւն ունի, որ անժխտելի էր գրաբարի ամենափայլուն ժամանակըն իսկ. թէ արդի աշխարհաբարը շարունակութիւնն է մի հնագոյն աշխարհաբարի.

12° Թէ, ամեն նոր լեզուաց պէս, աշխարհաբարն, իր ուրոյն գոյութեան մէջ, թերի է ի հարկէ. թէ այս թերութիւնը պարտաւոր կ'անէ զինք գրաբարի օժանդակութեան. բայց երբէք բաւական յանցաւոր չ'աներ մահուան պատժոյն արժանանալու, — ջնջուելու.

13° Թէ, աշխարհաբարը, գրաբարեաններէ փառահամբաւեալ իբրեւ մի անկանոն և անիմաստ լեզու, ինչ ինչ ամենակարեւոր կէտերու մէջ՝ յառաջդիմութիւն մի է գրաբարի վրայ, և աւելի կանոնաւոր ու աւելի իմաստալից է քան հին գրական Հայերէնը.

14° Թէ, իր ուրոյն անձնաւորութեամբ, իր յառաջդիմականութեամբ և իր ինչ ինչ ընտիր մասնաւորութեամբք, աշխարհաբարն ո՛չ միայն գործնականապէս, այլ և տեսականապէս առաւելութիւններ ունի գրաբարի վրայ.

15° Թէ, աշխարհաբարը պէտք մ'է. և եթէ գրաբարն յաջողի իսկ գրական լեզու լինել, միակ հետեւանքն ընտանեկան լեզուին և գրական լեզուին միջեւ անջրպետ մի դնել պիտի լինի, Հայուն սիրտը միտքէն բաժնել պիտի լինի. բաւ ո րուն աշխարհաբարը գոյութիւն ունէր գրաբարի ամենափայլուն ժամանակներուն իսկ.

16° Թէ, իրաց այս վիճակին մէջ, գրաբարի գործածութիւնն ընդհանրացնելու աշխատիլ, ո՛չ թէ լեզուի միութիւն, այլ եւս առաւել լեզուի բաժանում պիտի արտադրէ.

17° Թէ, ընդհակառակն, ճաշակով, ընտրութեամբ, ուղղամտութեամբ և թերի մասանց համար ալ գրաբարի օժանդակութեամբ մեր արդի աշխարհաբարները մշակելով, մի զարգացեալ և ընտրողական աշխարհաբարի վրայ լեզուի միութիւն կամ մօտաւորութիւն պիտի կրնայ հաստատուիլ, կամ բոլոր աշխարհաբարներն հաւասարապէս հասկնալի պիտի լինին.

18° Թէ, արդի նոր լեզուներն ալ երբեմն մեր արդի աշխարհաբարին պէս զուրկ էին կանոնաւոր և վերջնական քերականութենէ և բառարանէ. բայց լեզուաց գոյութեան խրատունքը նոյն իսկ իրենց գոյութիւնն է, ո՛չ թէ քերականութիւնն և բառարանն, որք բնականաբար ետքէն կը կազմուին, կը շինուին.

19° Թէ, հետեւաբար, գրաբարը պէտք է ուսնիլ, իսկ աշխարհաբարը պէտք է մշակել. և վերջապէս,

20° Թէ, ծիծաղելի է գրաբար նամակ գրել, երբ գրաբարի գործածումն ընդհանրացնելու միտք է: (1)

* * *

Ահա մեր, աշխարհաբարեանցս, սկզբանց բովանդակութիւնը, զոր օգտակար համարեցինք համառօտ ձեւի մի մէջ ներկայացնել՝ մեզ վերապահելով ի հարկին կէտ առ կէտ պաշտպանել նոցա մէն մի տողը: — Զեռք առնումք այժմ Անահիտի երկրորդ յօդուածը, բառ առ բառ հետեւելով նորա փաստաբանութեան կարգին: (Շարունակութիւնն [illegible].)

ԱՐԱՄԱԶԴ.

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

ՎԱՄՓԻՌ ԸՍՈՒԱԾ ՉՂՋԻԿԸ

Հարաւային Ամերիկայի զարմանալի կենդանիներէն մին ալ, ելեքտրական ձուկերէն յետոյ վամփիռ(*) ըսուած հոլամուկը կամ չղջիկն է, որ մանաւորապէս Կուայանայի և Պրազիլիոյ կողմերը կը գտնուի:

Պրազիլիոյ ճիւաղ-չղջիկը 15 սանթիմեթրը երկայնութիւն ունի, և թեւերը տարածած ժամանակ մէկ ծայրէն միւսը 40 սանթիմ լայնութիւն կունենայ: Ամեն չղջիկաց նման գիշերային կենդանի մ'է որ Ամերիկայի անհուն կուսանտառներու մէջ ցերեկներն արմատներոց թաւուտ կատարներուն մէջ կը պահուըտի, իսկ գիշերներն երեւան ելնելով միջատներու հետեւէն կ'իյնայ և երբեմն ալ տեղացւոց խրճիթներուն շուրջը կը թռչի մեծ կենդանիներու վրայ յարձակելով արիւննին ծծելու համար:

Տոն Ֆէլիչէ Տ'Ածառա Սպանիացին կը պատմէ թէ այս կենդանիս յաճախ հաւու նման ընտանի թռչնոց կատարները կը կտցէ, նոյնպէս կը խածնէ ձիերը, ջորիները, էշերը և եղջերաւոր կենդանիները, սովորաբար վզերնէն կամ ուսերնէն և կամ երասանէն, վասն զի այդ մասերուն մէջ դիւրաւ կենդանւոյն ձարէն կրնայ կախուիլ: Մարդս ալ բոլորովին զերծ չէ անոնց վնասէն: Գիշերները տեղացւոց խրճիթներուն մէջ քնացած ժամանակ, չորս անգամ Տ'Ածարայի ոտքին մատները խածեր են այն չղջիկները:

Ուրիշ ուղեւոր մը, Ռէնկկէր, մանաւոր ուշադրութեամբ զննած է վամփիռին խածնելուն եղանակը: Նախ կակուղ, կըսէ, մորթը ծծել, որով անզգայ կընէ այն տեղը ուր պիտի խածնէ, ինչպէս որ կընեն մարդոյն կռնակը շիշ փակցուցած ատեն: Ցետոյ երբ այն տեղը ուռենայ, փոքրիկ ճեղք մը կը բանայ հոն ակռայովը, ապա լեզուն կը խոթէ այն ճեղքին մէջ, այնպէս որ խածուածքը ծագարի մը ձեւ կ'առնու:

Սովորաբար բացած վէրքը վտանգաւոր չ'է, բայց որովհետեւ ատէպ չորսերնին հինգերնին միանգամայն կը յարձակին եղանց, ջորիներու և այլոց վրայ, և իւրաքանչիւր խայթուածքը 80էն 100 կրամ արիւն կը հոսէ (թէ չղջիկան ծծածը և թէ անոր երթալէն վերջը վազածը ի միասին հաշուելով), շատ անգամ կը պատահի որ կենդանին այս կրկնակի արիւնահոսութիւններէն ուժասպառ կ'իյնայ:

Քասէլ կը պատմէ թէ ուղեւոր մ'այս կենդանին զննելու համար ինքզինքը խածնել տուաւ անոր: Գիշեր մը անկողնոյն վարագոյրները բաց ձգեց և լուսնի լուսով տեսաւ որ մեծ վամփիռ մը նախ լռիկ մնջիկ սենեակին մէջ շատ մ'անգամ թռչտելէն յետոյ անկողնոյն մօտեցաւ միշտ թռչտելով և դառնալով յետոյ ուղեւորին մօտեցաւ անդադար թեւերը շարժելով առանց ամենափոքր շշուկ մը հանելու, այնպէս որ ուղեւորը խիստ հաճոյական հովհովութիւն մը կզգար: Վերջապէս նստաւ վրան: Ուղեւորը, որ յանկարծ կուրծքը բաց թողած էր կը հաստատէ թէ կենդանւոյն կուրծքը խածնելը բնաւ չիմացաւ, այնքան քիչ ցաւ տուաւ այն. Սակայն քիչ քիչ աղրուկին պատճառածին նման ցաւոյ զգացում մը սկսաւ ունենալ, այն ատեն չղջիկը բռնելով խեղդեց:

Վաթերթոն կը պատմէ թէ իր ուղեւորութեանց միջոցին, ընկերաջը՝ Թասպայի՝ ոտքին բութ մատը գիշեր մը չղջիկ մը խածած ըլլալով, բոլոր ոտքը արիւն լուայ եղած էր, և հաւանականաբար 350 կրամի չափ արիւն հոսած էր վէրքէն:

Նոր վկայութիւններ կը հաստատեն վերոգրեալները:

Փանամայի ջրանցքին բացման համար եղած երկրաչափական զննութեանց միջոցին (1876)ին Տոքթոր Վիլլէ շատ լաւ կրցաւ զննել այս կենդանին: Նախ տեսաւ որ վամփիռը՝ միայն մարդուն մարմնոյն հոլանի մնացած մասերը, այն ալ սովորաբար ոտքերը, քիչ անգամ ձեռքերը կը խածնէ, մէկ անգամ պատահած է որ երես խածած ըլլայ, փայտագիւղին մօտերն այնչափ բազմաթիւ են, կըսէ, այն հոլամուկները, որ տանիքներուն ծածքերուն վրայ որք ազատաթուղի տերեւներով ծածկուած են, գրեթէ կը վխտան: Բայց պատահող որ և է մարդ անպատճառ կը խածնուէր անոնցմէ, և շատեր ալ մէկ գիշերուան մէջ երկու անգամ ճարակ կը մատակարարէին այս ճիւաղներուն: Պրուքս անուն Անգղիացի երկրաչափին, ուր արդէն ճախճային տենդով ուժաթափ եղած էր, գիշեր մը վամփիռէ մը խածատուելով՝ արիւնահոսութեան պատճառաւ հետեւեալ օրը մեռաւ:

1878ին փետրվարի գիշեր մը Փանամայի հիւանդանոցին մէջ հիւանդ զինուորի մը մահճին վրայ վամփիռ մը գտան որ 50 սանթիմ թեւերու տարածութիւն ունէր, ըսել է մինչեւ ցարդ տեսնուած ամենամեծ վամփիռներէն մին էր: Բարեբաղդաբար ժամանակին տեսնուելով սպաննեցին, ապա թէ ոչ հիւանդին մահուանը պատճառ պիտի լինէր:

Ն. Ճ.

ՅԵՏԱԴԻՄԱԿԱՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺՄՈՒՆՔ

Ռ. Հիսար 29 յունվար 1881

... Խմբագրապետ.

Ի՞նչ պիտի ըսէ՝ Սովերոց պահապան հրեշտակներուն պերճախօս Բանբերն, որ երէկ իր քաղցր լեզուաւ արժանաւոր շնորհակալիք կը մատուցանէր Բօսֆորեան վարժարանի Հայ-ուսանողաց՝ Հիսարու Թաղ. դպրոցին կամաւոր դասատուաց, և դուն, Տիար Բիւզանդ, որ երէկ ազգային լուսաւորութեան տխուր վիճակը պատկերացնելով կըսէիր թէ ստէպ արիւն կերթայ, ի՞նչ պիտի ըսես, իրազեկ լինելով որ՝ յիշեալ առաքինի պատանեկաց դէմ դպրոցին նախորդ բարեխնամատակ Հոգաբարձութեան կազմած ատելութեան մարտը բուռն ճգամբ մ'իսկ կը փորձուի ի ձեռն Թաղ. Խորհրդոյ, դուռ գործելով մերժել զանոնք այդ ազգասիրական ձրի գործէն և հալածել նորակազմ Հոգաբարձութեան ազնիւ ջանից:

Ազգին ամենէն նուիրական շահերն այսպիսի չարաշուք անձնականութեանց ստնհար տեսնելով մարդ կ'ափշի, կը սասանի... : Եթէ շարունակէ տակաւին ազգային վարժարանաց այս ողբալի վիճակը, եթէ մեր միակ ապաւինութեան տուները թողուին այսպէս կարգ մը հոն որջացեալ ագէտներու քմահաճութեանցը, եթէ՝ ի մի բան՝ փոքր մի եւս յապաղէ գործադրիլ այն ներհուն, լուսամիտ և հաստատամիտ Համբարձում Խիէքճեան Էֆէնտիի փրկարար ծրագիրները, փակեալ են մեզ համար յաւիտենապէս դրունք ցանկալի ազատութեան:

Այլ դո՛ւք, նորաբողբոջ ծաղիկներ Բօսֆորեան՝ օտար այլ պատուական բուրաստանի, որ վաղ իսկ բոյր անուշակ կը ծաւալէք, թող չի խռովին ձեր մատաղ սրտերն անձնուիրութեան առաջին քայլափոխից առջեւ խոչընդոտներ տեսնելով. դո՛ւք՝ լուսոյ զինուորներ՝ որ հանդերձեալ էք մարանչիլ խաւարին հետ, սրտապնդեցէ՛ք, զի յաղթութեանց կ'սպասէ մեր սդաւոր այլ քաղցրիկ Հայրենիքն, որ պատրաստ է իր բարերարաց անուանքը օրհնել անմահացնել յաւերժապէս:

... Խմբագրապետ Տէր, Ներկայիս համար անկեղծ մի խնդրելով Ձեր հիւրընկալ պատուական Մասեաց մէջ,

Մնամ խորին յարգանօք

Թորոս Գ. Մէլքոնեան

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆԷ

Քղի, 21 դեկտ. 1881

... Խմբագիր.

Տխուր դէպք մ'անցեալ ամսոյ 16 ին գիշերը, ուր Թուրքի մը հարսանեաց պատճառաւ Թրքաց հրաւիրեալ բազմութիւն մը կար: Կառավարական պաշտօնեայք, և տեղւոյս դատաւոր Մուհամմէտ-Իզզէթ Էֆէնտին, նաև մի քանի Հայ երեւելիներ անդ կը գտնուէին:

Դատաւորը գրեթէ հասարակ խօսքի մը մէջ յանկարծ ոտքի ելնելով՝ քրիստոնէից կրօնին դէմ ծանր հայհոյութիւններ կընէ...

Նոյն միջոցին հայհոյիչ բերնին պատասխանել համարձակող Մարտիկ աղա Տումանեանի ալ վայրագ բռնութեամբ սպառնալէ զատ կատաղօրէն ի զէն դիմեց, որոյ թեւերն իսկոյն բռնեցին Թուրքերը, յորմէ անմիջապէս վերջ՝ այն գիշերային ցաւալի և զայթակղելի թատրը վերջացաւ:

Հետեւեալ օրը Քղեցի ազգայինք բազմութեամբ կը դիմեն յԱռաջնորդարան, վշտով և անպատուութեամբ զայրացած կը բողոքեն. եւ անձամբ լսեցի որ կըսէին. ամեն անզգամութեանց տանել կարելի եղաւ, բայց այլ եւս այն նախատանաց չենք կարող համբերել և լռել:

Այն բազմութիւնը հանդարտեցնելու համար Գեր. Ներսէս վարդապետ Խարախանեան՝ որ նոր եկած էր տեղւոյս փոխ-Առաջնորդութեան պաշտօնով, գովելի խոհեմութեամբ մը վարուեցաւ. յորդորեց ժողովուրդն հանդարտ մնալ, և ինք փութաց ազդու թուղթ մը գրել Բողոքական ազգայնոց քարոզիչ Տամլաճեան Պատուելւոյն հետ, և հասկացուց կառավարութեան՝ եղած անարգանաց ծանրութիւնը, և քրիստոնէից յուզմունքը:

Ճիշդ այս միջոցին Թուրք դրացիներն ալ իրենց Մուֆթին ղրկած էին Առաջնորդարան, որ զեկոյց թէ «իրենք ալ վշտացած են, և պիտի ձայնակցին Հայոց բողոքին» և իրօք ալ ընկերացան: Թագրիրը ժամանեց Գայմագամի տեղակալին, որոյ ազդու ոճէն շարժեալ իսկոյն իմաց տրուեցաւ դատաւորին, որ զո՛նէ նոյն կէսին քաղաքէն հեռանայ. և ահա՛ տեսանք որ նա յոխորտ վեհութեամբ մը իջաւ, և խուռն ամբոխին մէջէն անցաւ:

Տէ՛ր, յոյժ ցաւեցայ, տեսնելով պաշտօնէից ոմանց ընթացքը, որ այնպիսի յայտնի և աններելի եղեռան մը պաշտպանութիւն ընել ժպրհեցան, որով հաստատեցին իրենց կամակցութիւնը դատաւորին հետ:

Բարեբաղդաբար, արդէն եղած ուրիշ բողոքով մը Կարնոյ կուսակալութենէն ասպարուած լինելով՝ խնդիրը վերջ գտաւ, զզուելի յիշատակ մը թողլով իր ետեւէն:

Առթիւս ընդունեցէք
մեծարանքներս
Տ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՔ

24 յունվար 1881

... Խմբագիր.

Ձեր այս ուրբաթ աւուր «Պարսկահայք» մակագրեալ յօդուածին մէջ՝ ՄԵՐԿԵՎԵՐԻ և ԹԵՐԿԵՎԵՐԻ Մար գաւառ և Թեր գաւառ Հայ անուններ ըլլալը յիշելով կըսէք թէ «որով միանգամ ընդ միշտ կ'ստուգուի թէ Շէյխ Ուպէյտուլլահի տրշաւած տեղուանքը Հին Հայաստանի Հայկական (*) մասերէն մին էին, Բերէա Պարսկահայքը:

Ներեցէք ինձ դիտել տալ թէ, ... խմբագիր, թէ մեզ Հայոցս համար և մանաւանդ Հին Հայաստանի աշխարհագրութեան ամեն ծանօթ եղողներու համար, այս այսպէս ըլլալը արդէն ըստոյգ է և կասկածի տեղի չկայ:

Արդէն յայտնի թէ Հայաստանի երեք մեծամեծ լճերէն մին է ՈՐՄԵԱՅ ԾՈՎԱԿԸ որ Կապուտան ծով ալ կըսուի:

Հին Հայաստանի աշխարհագրական (նահանգական և գաւառական) բաժանումն զոր ըրած է Խորենացին, Հայոց արքունական դիւաններէն քաղած է զայն այնպիսի ժամանակ մը՝ որ Արշակունեաց թագաւորութիւնը կանգուն էր դեռ:

Արդի Պարսկական Հայաստանը, բացի Ատրպատականէն, որ քիչ ատեն Հայոց ձեռքը մնացած է, կը պարունակէ Մեծ Հայոց Վասպուրական և Այրարատ նահանգաց մի մասերն և ամբողջ Պարսկահայքը: Հռչակաւոր Աւարայրի դաշտը Պարսկական Հայաստանի մէջ է այսօր:

Գալով Մար գաւառի և Թեր գաւառի, տարակոյս չկայ թէ Խորենացւոյն յիշած Պարսկահայոց Մարի և Թրափի գաւառներն ըլլալու են նոքա, առաջնոյն անունը գրեթէ անայլայլ մնացած, իսկ երկրորդինը զոյն ինչ յապաւեալ:

Եթէ Հայաստանի հին և նոր անուններն քննութեան նիւթ ըլլան, ո՛րքան հետաքրքրական այս օրինակ դիտեր պիտի կրնան երեւան գալ արդեօք:

ՀՈՐՈՅ

---

(1) Տիար ԼՈՒՍԻՆԵԱՆի հետ մեր ունեցած հաշուոյն կարգադրման ժամանակ առիթ պիտի ունենամք երկարօրէն բացատրելու, բայց ըստ որում մեր երկրորդ պատասխանն առ ԱՆԱՀԻՏ՝ ինքնին բաւական երկար է, այժմէն իմացունեմք, ի բացատրութիւն ներկայ (20րդ) հատուածին, թէ Տիկին ԱՊՐՈյի նամակն ինքնին կրնար արդարանալ եթէ մի ճարտար գրիչ պաշտպանելու ելներ զայն: ԱՐԱՄԱԶԴ, որ թէ՛ գրագէտ Տիկնոջ գրաբար նամակը տեսած և թէ ՇԱՀՆՈՒՐի անհարկութիւնը կարդացած է, ի սկզբան մեծ խրատունք չէր տար այս վերջնոյն: ԱՐՄԷՆ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ, փորձ գրիչ, կ'երևի թէ ինք եւս այնպէս կը մտածէր, և բաւական ճարտար փաստաբանութիւն մի գտած էր արդէն, որպէս ակներեւ կ'երեւի իւր յօդուածին վերջին հատուածէն, բայց դժբաղդաբար շատ ուշ մնացեր էր. — ԱՆԱՀԻՏ արդէն խօսեր էր, և մի այնպիսի գոյն տուեր էր Տիկին ԱՊՐՈյի նամակին, — և այն ալ Մասիսի մէջ, — որ այսուհետեւ խնդրոյն նկատմամբ յիրմէ տարբեր համոզմունք ունեցող և գէթ նոյնչափ թուղթ մրոտած ու մելան լցած անձինք ո՛չ եւս կրնային լռել: ԱՆԱՀԻՏ կրնար Տիկին ԱՊՐՈյի նամակը պաշտպանել, զայն պարզապէս այդ ազնուազարմ Տիկնոջ հմտութեան վերագրելով, որով ամեն ինչ կ'ազատուէր կը լմնար. բայց նախապատիւ համարելով աշխարհաբարի թերութեանց, ժամանակակից գրագիտաց նորաձեւութեան, ու յեղյեղուկ մտքին, և գրաբարի հրապոյրներուն և գործածելիութեան մէջ փնտռել այդ գրաբար նամակին շարժառիթն ու պաշտպանութիւնն, և ըստ որում այս տեսակ մեկնութիւն մի ո՛չ տիկին ԱՊՐՈյի, ո՛չ ալ Ազգանուէր-Հայուհեաց ընկերութեան Գործադիր ժողովին կողմէ պաշտօնապէս չ'հերքուեցաւ, հարկ եղաւ այդ գրաբար նամակն մի ամբաստանութիւն նկատել աշխարհաբարի դէմ. և այժմ, Տրովադայի պատերազմին որչափ ալ մեծնայ և երկար տեւէ, պէտք չէ մոռնալ թէ շարժառիթը միշտ նոյն Հեղինէն էր... :

(*) Արեւմտեան ազգաց, ինչպէս Արեւելից մէջ ռամկաց նախապաշարումն մը կայ իբր թէ ինչ ինչ մեռեալք գիշերը գերեզմանէն ելնելով կերթան ողջ մարդկանց արիւնը կը ծծեն: Ասոր Վամփիռ կըսեն Եւրոպացիք: Այն չղջիկն ալ, ըստ որում կըսէին թէ քնացնելով մարդու արիւն կը ծծէ, այսպէս կոչած են նմանութեամբ: Այն կարծիքը մասամբ ստոյգ կ'ելնէ վերոգրեալ նոր տեղեկութեամբք:

ԼՍԱՐԱՆ

Ընդ հովանաւորութեամբ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ

Ի նպաստ դպրոցաց
Մեծապատիւ տիկին Պ. Թագւոր Կեչեճեանի

Իւսկիւտար Մէլամիէ, ի սրահին
Կրթասիրաց ընկերութեան

1881 փետր. 1 Կիրակի ցերեկ ի ժամ 7

Պիտի ատենախօսէ նպաստաւորեալն
Նիւթ ունենալով՝ Հայրենիք և Մայրենիք.

ՄԱՍՆ Ա. — Բանախօսութիւն
Դաշնակահարութիւն

ՄԱՍՆ Բ.
Բանախօսութիւն — (Նոյն)

Մուտք 5 ղրուշ.

Ը Զ Դ

Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ կալուածներէն՝ Ղալաթիա Սաքըզլար փողոցի մէջ գտնուած դրան կից խանութը.

Նոյնպէս Ղալաթիա Թօփճուլար ճառաճեսի գտնուած թիւ 207 գինետունը.

Նոյնպէս Ղալաթիա Պայազիտ փողոց գտնուած թիւ 30 և 24 խանութները վարձու ըլլալով՝ փափաքողք պէտք է դիմեն ամեն հինգշաբթի ժամը 5էն մինչև 10 ի խորհրդարան Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն առ կալուածոց հոգաբարձութիւնն:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

Նորայրի Գաղղիերէն–Հայերէն ընդարձակ բառարանին 37րդ թերթըն հրատարակեցաւ:

Թերթերը կանոնաւոր կերպիւ կը հրատարակին ամեն շաբաթ օր: Վաճառման գլխաւոր տեղին է Փըրէնկեան գրավաճառանոցը, Ուզուն չարշը: Ի դիւրութիւն հասարակութեան թերթերը կը վաճառին նաև Գավաֆեան և Ղուկասեան գրավաճառաց քով, ինչպէս նաև Արշակ Էֆէնտիի Թղթավաճառանոցը 'ի Ղալաթիա և Վայսի գրավաճառանոցը 'ի Մեծ փողոցն Բերայի:

Գին իւրաքանչիւր թերթին 60 փարա արծաթ:

"ՓԱՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ"

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍ
ԵՐԿԱՄՍԵԱՅ

Պատմական, Բանասիրական և Ազգային

Հրատարակուած է Ա. թիւ. (Յունուար–Փետրուար), 1881 տարւոյ.

Հանդերձ առաքմամբ, տարեկան գինն է 5 րուպլի, իսկ առանձին առանձին գնողներու համար, իւրաքանչիւր տետրի գինն է 1 րուպլի:

Թուրքիոյ Հայք կարող են բաժանորդ գրուիլ դիմելով առ Պ. Միրզա Մսերեանց, Ալամ Ալթը փափազ խանի մօտ, թիւ 26: Ձեռքէ կը վաճառուի Ղուկասեան գրատունը:

ՇԱԴՈՊՐԻԱՆՈՒ ԱԴԱԼԱ

Թարգմանութիւն
Նախկին աշակերտաց ոմանց Ճեմ. վարժարանի Խասգ.

Գաղղիական մատենագրութեան գողտրիկ հրաշակերտներէն մին համարուող այս վէպին գրաբար թարգմանութիւնն հրատարակուած ըլլալով կը ծախուի բոլոր Հայ գրավաճառ. քով. գին 5 ղրշ:

ՖԱՈՒՍՏ

ՑԵՐԻՍ ՀԱՆԴԷՍ

ՆՄԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԿԷԹԷԻ
Թ. Թէրզեան

Ի նպաստ Դպրոցասէր–Հայուհեաց
Ընկերութեան

Ամեն Հայ գրավաճառաց քով կը գտնուի. գին 5 ղրուշ:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՆԵՐԿՈՒ ԾԱՂԿԱԳԻՐ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԱՑ
Անի քաղաքէ և Հառիճայ վանաց

Հայրենի յիշատակաց և աւանդութեանց սիրող ամեն ուսումնական ազգայնոց ուշադրութեանն արժանի հրատարակութիւն մ', որ կը ծախուի ամեն Հայ գրավաճառաց քով. գին հինգ ղրուշ:

ԴԱՍԱԳԻՐՔ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Վեցերորդ տպագրութիւն

Աշխատասիրեաց
ՍՏԵՓԱՆ Պ. ՊՕՂՈՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Վաւերացեալ
յԱզգային Ուսումնական խորհրդոյ
Կեդր. Վարչութեան

Ամեն Հայ գրավաճառաց քով կը գտնուի: Գին 5 1/2 ղրշ:

ՕՆԱՆՈՒ ՄԵՂՔԸ
ԿԱՄ
ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԱԽՏԵՐՈՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐ

ՀԵՂԻՆԱԿ ԹԻՍՕ
Թարգմանեց Եղիազար Մուրատեան

Այս պատուական գործը՝ որ Թիսօ մեծանուն Զուիցերացւոյն գըրչին արդիւնքն է՝ իւր տեսակին մէջ ընթերցման արժանի մէկ հատիկ գիրք մըն է, անհրաժեշտ մանաւանդ երկու սեռի երիտասարդաց, որոցմէ շատերն, աւա՜ղ, չարաչար մահով գերեզման կիջնեն սխալ հասկընալով կենաց ճշմարիտ հեշտութիւնները: Հայրեր, մայրեր, դաստիարակներ կը հրաւիրուին օգուտ քաղել այս գերազանց գործէն՝ մանաւանդ դաստիարակներ, որոց յանձնուած է պատանեկաց բարոյական և նիւթական կենաց ուղղութիւնը:

Կեդրոնատեղին է՝ Ղալաթիա Յ. Արշակ Էֆէնտիի վաճառատունը. կը ծախուի նաև Կ. Պոլիս Յուսէֆ Փօզոս ապայէն խանութը, Սուլթան—Համամին դրան կից թղթավաճառ Գօուանեան Աւետիս Էֆէնտիի մաղազան և ամեն գրավաճառաց քով. գին 6 ղրուշ:

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ՀՌՉԱԿԱՒՈՐ ՈՃԻՐՔ
ՍԷՆ-ԺԷՐԱՆ ԿՈՄՍՈՒՀԻՆ

ՀԵՂԻՆԱԿ Աղէքսանդր Տիւմա
ԹԱՐԳՄԱՆԻՉ Մ. Յ. Մելիքեան
ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ Ս. Դ. Պօղոսեան

Այս հետաքրքրական պատմութիւնը Հայրենիքի խմբագիր Մ. Յ. Մելիքեան Էֆէնտիի թարգմանութեամբ ի լոյս ընծայեալ ըլլալով, կը ծախուի Ս. Ղուկասեանի գրատունը և ուրիշ գրավաճառաց քով, ի գին 6 ղրուշ:

ՎԵՑԼԵԶՈՒԵԱԿ

Հայերէն խօսակցութեան մէջ գործածուած բոլոր Տաճկերէն, Տաճկահայ և օտար բառից, ոճից և ձեւոց.

Մաքուր Հայերէն խօսիլ փափաքողաց համար

ՀԱՒԱՔԵՑ
Մ. ԳԱԼՈՒՍՏ ԹԻՐԱՔԵԱՆ ԵՐԶՆԿԱՑԻ
Տաճկաբան ի Ռոպերթ Գոլէճ

Այբբենի կարգով 218 էջէ գրպանի բառգրքիկ մ'է, ուր կայ բարոյական յառաջաբան մի և հեղինակին զուարճալի կենսագրութիւնն իւր վերջաբան, ուր յիշատակուած են Ս. Փրկչի Ազգ. հիւանդանոցի մէջ 1850է ց'61, մեռանող տարեաց մէջ վիճակահանող աշակերտաց 41 անուանքը, որոց մէջ են ազգիս ներկայ համբաւաւոր բժիշկք, Ատենադպիրք, քահանայք, թարգմանիչք, վարդապետք, փաստաբանք, երեսփոխանք, ուսուցիչք, վաճառականք, հեռագրագիրք, և այլն պաշտօնեայք ազգիս:

Կը վաճառուի Վ. Յ. Մարգարեան գրատունը Մէրճան չարշը թիւ 37 և հայ գրավաճառաց քով:

Ի գին 3 ղրշ.

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Ստորագրեալքս Գ. Ճ. Բ. Եղբարց հետ ընկերութեամբ Ղալաթիոյ Սանտըգճըլար փողոցը թիւ 130 գործատունն հաստատելնուս 'ի վեր՝ արժանացեր քաջալերութեան մեր պատուարժան յաճախորդաց բազմութեանն: Ամեն ոք լաւ գիտնալով մեր գործարանէն ելած ծխախոտոյն ընտրութիւնը, ճաշակը և գիներուն չափաւորութիւնը տեսակներուն համեմատութեամբ. ուստի և միշտ հարկ եղաւ, աւելի ընդարձակ ասպարէզ մը տալ մեր գործառնութեանց:

Եւ նախ՝ մեր գործարանն ու վաճառատունը փոխադրեցինք առաջնոյն դիմացը 109 թիւ շէնքին մէջ, որ իւր անհամեմատ ընդարձակութիւն ունի թէ մայրաքաղաքիս թէ գաւառներէն և թէ օտար երկիրներէ եկած բազմաթիւ հրամաններըն յոյժ գոհացուցիչ կերպիւ և փութով կատարելու.

Երկրորդ՝ ծխախոտոյ բերքըն արտադրող ամեն կողմ և մանաւանդ յԷնիճէ յատուկ գործակալներ կարգելով սկսած ենք մասնաւոր խընամօք պատրաստել տալ բերքը և ահա այս խնամոց և զոհողութեանց շնորհիւն է որ այսօր ամենընտիր և հոտաւէտ ծխախոտներ կարող ենք մատակարարել նաև 150նոց, 200նոց, և 300նոց և աւելի բարձր գիներով ըստ տեսակին:

Այսուհետև ոչ ոք պիտի վարանի իւր ճաշակին յարմար ընտիր ծխախոտ գտնելու մասին, բաւական է դիմել մեր վերոյիշեալ գործատունն 'ի Ղալաթիա Սանտըգճըլար փողոց թիւ 109, և կամ ամեն ծխավաճառներէ խնդրել մեր գործարանէն ելած ապրանքներէն:

Ծան. Օտար երկիրներէ ապրանք ուզողները կըմասնակցին այն մեծաշնորհին, զոր ունիմք կայսերական կառավարութենէն, որ է պանտրօլի տուրքէն ազատ ըլլալ, որով 0/0 ին 20 շահ կունենան:

Վաճառատուներն են.

Ղալաթիա Սանտըգճըլար թիւ 109
Ջըպալի գաբու Չէօմլէկճիլէր " 29
Էմին-Էօնիւ " 56

ՏԷՄԻՐՃԻՕՂԼԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԻԼԱՆ

Ասաքիրի շահանէ իչիւն Վարնա պուղտայընտան օլմաք իւզրէ նիւմունէսի վեճհ իլէ միւպայեա օլընաճաք 500.000 գըյէ իւչիւնճի նումերօ խըթանօլ տադիգինին չուպալը րումինին իքինճի բազար իրթեսի կիւնինէ քատար պէհեր կիւն միւնատատպրին իճրասը իլէ եէվմի մեզքիւրտէ քարարը գաթիսի վերիլեճէքինտէն, իսթէյէն թալիպ օլանլարըն մէ իւչիւնճի սալը կիւնիւ նիւզաթէ պէշ թէնզիլինէ բաղլըպ պուլունմալարըն հարպիյէ նէզարէթի լէվազըմաթ տայիրէսինէ կէլմէլերի մէ չուրուքի միւզաքերէխանէսինէ մալիւմաթ ալմաք իւզրէ թալիպլերին միւզաքերէ տայիրէսինէ մուրաճաաթ իթմէլերի իլան օլունուր: 1

28 Քանունի սանի 96

ՋՐՀԱՆ

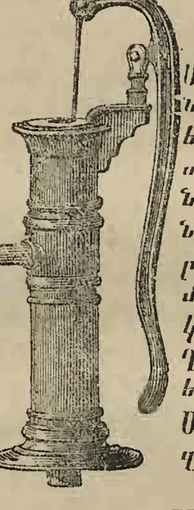

Ամերիկայի Ջրհաններ մեծ և փոքր, երկաթ թէ հաստատուն խողովակներով թէ ջրհեղեղներու և թէ խորունկ հորերու համար աժան գներով կըծախուի, Կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան:

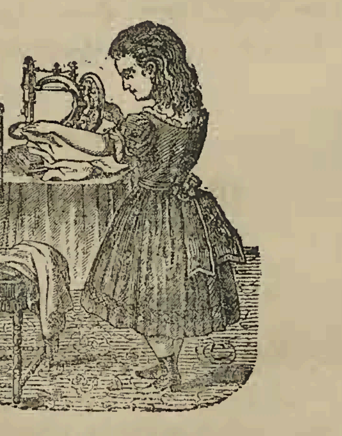

ԿԱՐԻ ԳՈՐԾԻՔ

Փոքր «վանձըր» կոչուած ձեռքով դարձող ու անքակ կար կարող գործիքը ամեն տեսակ կար մեծ դիւրութեամբ կը կարէ ու գինն աժան է, երաշխաւորութեամբ կը տրուի, ուսուցածները կը չուկուի կարելու չգիտցողին դաս կը տըրուի. Կը ծախուի Կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան:

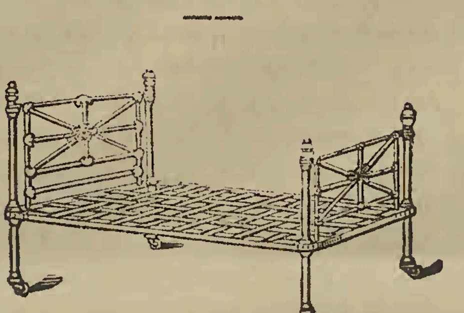

ԱՆԿՈՂՆԱՐԱՆ ԿԱՄ ՄԱՀՃԱԿԱԼ

Ազնիւ և հասարակ քարիօլաներ երկաթէ փարդէ, աժան գիներով կը ծախուի, Կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան:

AYER'S AGUE CURE

ՋԵՐՄԻ ԴԵՂ

Տօքթօր Այէրի Ջերմի դեղը ամեն օր և իցէ տեսակ ջերմ իսկոյն կը բժշկէ: Չկայ դեղ մը որ ասոր չափ օգտակար ըլլայ ջերմի, ջերմ բռնողները պարապ տեղը կը տանջուին քանի որ աս դեղը կայ, պէտք է որ անմիջապէս անկէ գործածեն: Արդէն Պոլսոյ և գաւառաց մէջ ճանչցուած է աս դեղը ու անով բժշկուողները գիտեն անոր յարգը: Նախ ութը տրամի չափ հինդ եաղը խմելու է իբրև մաքրողական դեղ ու ետքը աս ջերմի դեղէն (ջերմը չբռնած) օրը չորս անգամ մէյմէկ անուշի դրգալ ու ջրի հետ խառնելով խմելու է, անմիջապէս կանցնի: Տղայոց աւելի քիչ տալու է. կը ծախուի՝ Կ. Պոլիս Ղալաթիա Մինասեան և ընկերաց Ամերիկայի մաղազան:

Լրագիրս ամեն օր կը հրատարակուի՝ բաց 'ի կիրակի և տօն օրերէ:

Բաժանորդագրութեան տեղն է Կ. Պոլիս, Պաղչէ–Գաբու Ճէլալ պէյ խան թիւ 31 Մասիսի խմբագրատունը. իսկ գաւառաց մէջ հետևեալ հոգաբարձուաց գրասենեակները.

ԿԱՐԻՆ. Յօհաննէս էֆ. Տ. Մելքիսեդեկեան.
ԵՐԶՆԿԱ. Յ. Շաւարշ էֆ.
ՍԵԲԱՍՏԻԱ. Նազարէթ էֆ. Յ. Խաթամջօղլեանց.
ՍԱՄՍՈՒՆ. Եդուարդ էֆ. Մուրատեան.
ԿԻՐԱՍՈՒՆ. Գ. էֆ. Խ. Մալխասեան.
ՌՈՏՈՍԹՕ. Արժ. Տ. Արիստակէս աւագ քահանայ Ֆէշլեան.
ԶՄԻՒՌՆԻԱ. Սարգհամ էֆ. Պէրգամալեան.
ՆԻԿՈՄԻԴԻԱ. Խոսրով էֆ. Քաքէճեան.
ՏՐԱՊԻԶՈՆ. Ս. Եթմէքճեան էֆ.
ԵՒԴՈԿԻԱ. Յակոբ էֆ. Պօնճուքեան.
ԽԱՐԲԵՐԴ և ՏԵՐՍԻՄ. Կիրակոս էֆ. Ն. Ղազանճեան.
ՄՈՒՇ. Յակոբ էֆ. Տէրունեան.
ՎԱՆ. Պետրոս » Գարամանեան.
ԲԵՐԻԱ. Սեդրակ » Խարաճեան.
ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ. Թովմաս էֆ. Թաշճեան.
ԵԴԵՍԻԱ. Գէորգ էֆ. Կ. Ոսկերչեան.
ՖՕՔՇԱՆ. Ֆէրհատ » Ս. Ֆէրհատեան.
ՏՓԽԻՍ. Պ. Նիկողայոս Տ. Ղևոնդեան.
ԿԱԼԿԱԹԱ. Պետրոս էֆ. Հէքիմեան.

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ՈՒԹՈՒՃԵԱՆ

"Կատարելութիւն":

ՄԻՍԻՍ Ս. Ա. ԱԼԼԸՆԻՆ
Աշխարհածանօթ Մազ Նորոգողը
(MRS. S. A. ALLEN'S WORLD'S HAIR RESTORER.)

Երբէք չվրիպիր նորոգելու Ալեոր Մազը իր երիտասարդական գոյնին, ընծայելով անոր նոր կեանք, աճում, և փայլուն գեղեցկութիւն: Իր արդիւնքը ստոյգ և կատարեալ է, շուտով վանելով ալեորութիւնը: Ներկ մը չէ:

Միշտ կը հաստատէ ինքնին իբր մազին բնական զօրացուցիչը:

Հարազատը միայն Կարմրագոյն փաթէթներու մէջն է:

Գլխաւոր Մթերանոցը (Մաղազան) է,—
114 AND 116 SOUTHAMPTON ROW, Լոնտոն, Անգղիա:

Կը ծախուի ամեն Կեղծծամավաճառներէն, Անուշահոտ Իւղավաճառներէն, և Անգղիացի Դեղավաճառներէն:

Կ. Պոլիս Մ. Քանդիւրք եղբարց քով. Ֆարմասի Պրիթանիք Բերա Մեծ փողոց և Իւանիա Քալիւէնայի քով. Անգղիական մթերանոց, Նեւքոմբ Գալըրըյըմ Ղալաթիա

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ԳԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

	Ղալաթիա 31 յունվ.
Օսմ. Թոնս. գոցուելու	14.14
» » բացուելու	14.15
» » կէս օրին	14.17

ԸՆԹԱՑԻՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

		Անգղ. լիր.
Սոսիէթէ Ժէնէր. 6 0/0 (գ. կա.)		4.11
» Օթօման	»	3, 6
Կ. Պոլսոյ Պանքան	»	8,25
Քրէտի Ժէնէրալ 6 0/0		3,22
Փոխ. 1863 (Մուլթան) 6 0/0	Ֆր.	68,
» 1865 (») 6 0/0	»	70,
» 1869 (Բինար) 6 0/0	»	70,
» 1872 (Պոն տիւ թրէզոր)	»	22,20
» 1873 (Բինար) 6 0/0	»	65,
Ռումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	48,
Լաւրիում	»	112,
Թրամուէյ (գ. կա.)	Օսմ. լիր	360
Թիւնէլ	»	1160

ԸՆԹԱՑԻՔ ԴՐԱՄՈՑ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն)	Ղրշ:
Անգղիական ոսկի	109 35
Գաղղիական »	87 18
Ռօլ	90 13
Դիրհիմ	51 20
Գառայոն թալիմ 8 րուպլի 71 գրուշ	
Գառայոն արծաթ (նոր)	92 20
Մէճիտիէի տարբերութիւն	7 39
Վեցնոց	129 10
Չինիկոց	213
Չինիկոց (անկէտ)	185
Մէթալիք	209
Պրինձ	700

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

	Լոնտրա 11 փետր.
Անգղ. Թոնս.	98 13/16
Օսմ. »	13 1/4
Փոխ. 1865	14 5/8
» 1869	14 1/2
» 1871	72
» 1872	23
» 1873	13 5/8
» 1877	86
Պանք Օթօման	12 1/2
Ռուս. փոխ. 73ի	90 3/4
Եգիպտ. միացեալ	71 3/4
» արտօնեալ	94 1/8
Տայրա Սանիէ	73 1/2
Փոխ. Ռօշիլտ	94
Փոխանակագիր Փարիզի վրայ	—,

		Փարիզ 11 փետր.
Գաղղ. Թոնս. 5 0/0 (գ. կ.)		119 50
» » 3 0/0 Նոր		84 27 1/2
Օսմ. Թոնս.		13 57 1/2
Փոխ. 1865	Ֆր.	72.
» 1869		72.
» 1873		69.
Օսմ. Երկաթուղի		50.
Պանք Օթօման		570.
Քրէտի Լիօնէ		1105
Ռուս. փոխ. 3 0/0 (1877)		95 1/2
» » Արևելեան		61 5/8
Իտալ. Թոնս.		88 50
Եգիպտ. միացեալ		361.25
Փոխանակագիր Լոնտ. վրայ		25.35

	Վիեննա 11 փետր.
Փոխ. Լոնտրայի վրայ	118.80
Ռումէլիի երկաթուղի	22.30